

постійна необхідність (актуальність) її дослідження. Тож здійснений аналіз метафоричних словосполучень політичного дискурсу презентує синхронний зріз дослідження лексики преси першого десятиріччя ХХІ ст.

У процесі використання термінів різних галузей знань засобами масової інформації спостерігаємо їх детермінологізацію – втрату семантичної чіткості й однозначності, наявність дифузного значення (метафоричного), що пояснює вплив ЗМІ на процес популяризації слів з різних терміносистем. Вивчення процесу детермінологізації визначає перспективу дослідження метафоричних словосполучень у мові преси початку ХХІ ст.

Бібліографічні посилання

1. **Бакун О. В.** Сучасний український комуністичний дискурс як нащадок російського та радянського політичних дискурсів / О. В. Бакун // Наукові праці Кам'янець-Подільського держ. ун-ту: Філологічні науки. – Вип. 15. Том 2. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2007. – С. 185–189.
2. **Клипатская Ю. А.** Лексические заимствования разных сфер коммуникации в политическом дискурсе / Ю. А. Клипатская // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія Мовознавство. – 2007. – № 4/2. – С. 108–114.
3. **Словник** сучасного українського сленгу / Упор. Т. М. Кондратюк; худож.-оформ. Б. П. Бублик, С. І. Правдюк. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.
4. **Солганик Г. Я.** Лексика газеты (функциональный аспект) : [учеб. пособие для вузов по спец. «Журналистика»] / Г. Я. Солганик. – М. : Высш. шк., 1981. – 112 с.
5. **Чадюк О. М.** Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова» / О. М. Чадюк. – К., 2005. – 20 с.
6. **Черская И. Н.** О содержании понятия «современный политический дискурс» / И. Н. Черская // Русская филология. Украинский вестник: Республиканский научно-методический журнал. – Харьков, 2000. – № 3–4 (17). – С. 131–133.

Надійшла до редколегії 06.04.11

УДК 81'27

О. В. Комов

Донецький педагогічний коледж

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МОВЛЕННЯ НА ЧОЛОВІЧЕ І ЖІНОЧЕ

Присвячено аналізу чоловічого і жіночого мовлення. Подано історичні відомості початку диференціації мовлення на чоловіче і жіноче; розкрито основні відмінності у мовленні чоловіків і жінок; розкрито поняття гендер і стать.

Ключові слова: диференціація, стать, гендер, жіноча мова, чоловіча мова.

Посвящена анализу мужской и женской речи. Изложены исторические сведения о начале дифференциации речи на мужскую и женскую; раскрыты основные отличия в речи мужчин и женщин; раскрыты понятия гендер и пол.

Ключевые слова: дифференциация, пол, гендер, женский язык, мужской язык.

The article deals with the analysis of the masculine and feminine broadcasting. Historical information of beginning of differentiation of broadcasting is given for masculine and feminine. Basic differences open up in broadcasting of men and women. The concepts of gender and sex open up.

Keywords: differentiation, sex, gender, feminine language, masculine language.

Диференціація мови за статтю стала відома з XVII століття, коли були відкриті нові племена, в яких спостерігалися досить значні відмінності в мові залежно від статі того, хто говорить. В основному, це стосувалося жінок, тому що їх мовна поведінка регламентувалася більш, ніж чоловіча, тому спочатку в науковому описі обговорювалися так звані «жіночі мови». Найчастіше відмінності виявляються в лексиці, але можуть поширюватися і на інші явища.

У кінці 60-х років XX століття спочатку в історії і соціології, а потім і в інших науках вводиться термін «гендер», широко використовуваний для опису стереотипів «фемінінності» і «маскулінності», які існують в різних культурах. Основною метою введення поняття «гендер» є розмежування понять біологічної статі і статі соціальної. Слід зазначити, що остання визначає стратегії поведінки індивіда відповідно до його біологічної статі. Зміна основ суспільного життя, в якому зростає роль жінки, традиційного національного менталітету, зумовлює бурхливий розвиток гендерних досліджень в різних напрямках гуманітарних наук, у тому числі і в мовознавстві, тому питання диференціації мовлення на чоловіче і жіноче сьогодні є дуже актуальним. Основним завданням нашого дослідження є з'ясування особливостей розрізнення понять *стать* і *гендер*; визначення основних причин диференціації мовлення на чоловіче і жіноче; розкриття основних відмінностей у мовленні чоловіків і жінок на всіх мовних рівнях.

Сучасна соціально-психологічна наука розрізняє поняття *стать* і *гендер* (gender). Традиційно перше з них використовувалося для позначення тих анатомо-фізіологічних особливостей людей, на основі яких люди визначаються як чоловіки або жінки. Стать (тобто біологічні особливості) людини вважалася фундаментом і першопричиною психологічних і соціальних відмінностей між жінками і чоловіками. У міру розвитку наукових досліджень стало зрозуміло, що з біологічної точки зору між чоловіками і жінками значно більше схожості, ніж відмінностей [1, с. 43]. Багато дослідників вважають, що єдина чітка і значима біологічна відмінність між жінками і чоловіками полягає в їх ролі у відтворенні потомства. Сьогодні очевидно, що такі «типові» відмінності статі, як, наприклад, високий зріст, більша вага, мускульна маса і фізична сила чоловіків, непостійні і значно менше пов'язані зі статтю, ніж було прийнято думати. Наприклад, жінки з Північно-Західної Європи в цілому вищі на зріст, ніж чоловіки з Південно-Східної Азії. На зріст і вагу тіла, а також на фізичну силу істотно впливають харчування і спосіб життя, які, у свою чергу, знаходяться під впливом суспільних поглядів на те, кому, – чоловікам або жінкам – необхідно давати більше їжі, кому потрібніша калорійна їжа, які спортивні заняття прийнятні для тих або інших.

Окрім біологічних відмінностей, між людьми існують розділення їх соціальних ролей, форм діяльності, відмінності в поведінці та емоційних характеристиках. Антропологи, етнографи та історики давно встановили відносність уявлень про «типово чоловіче» або «типово жіноче»: те, що в одному суспільстві вважається чоловічим заняттям (поведінкою, рисою вдачі), в іншому може визначатися як жіноче. Різноманітність соціальних характеристик жінок і чоловіків у світі – принципова тотожність біологічних характеристик людей. Це дозволяє зробити висновок про те, що біологічна стать не може бути поясненням відмінностей їх соціальних ролей, які існують у різних суспільствах. Таким чином, виникло поняття *гендер*, що означає сукупність соціальних і культурних норм, які люди у суспільстві виконують залежно від їх біологічної статі [12, с. 142]. Не біологічна стать, а соціокультурні норми визначають психологічні якості, моделі поведінки, види діяльності, професії жінок і чоловіків. Бути в суспільстві чоловіком або жінкою означає не просто мати ті або інші анатомічні особливості – це означає виконувати ті або інші призначені нам гендерні ролі. Гендер створюється (конструю-

ється) суспільством як соціальна модель жінок і чоловіків, що визначає їх положення і роль у суспільстві і його інститутах (сім'ї, політичній структурі, економіці, культурі та освіті тощо). Гендерні системи розрізняються в різних суспільствах, проте в кожному суспільстві ці системи асиметричні таким чином, що чоловіки і все «чоловіче / маскулінне» (риси вдачі, моделі поведінки, професії тощо) вважаються первинними, значимими і домінуючими, а жінки і все «жіноче / фемінінне» визначається як вторинне, незначне з соціальної точки зору і підпорядковане. Сутністю конструювання гендера є полярність і зіставлення. Гендерна система відображає асиметричні культурні оцінки, які адресуються людям залежно від їхньої статі [17, с. 342]. З певного моменту майже в кожному суспільстві, де соціальні характеристики мають два гендерні типи (ярлики), одна біологічна стать виконує соціальні ролі, які вважаються культурно-вторинними. Не має значення, які це соціальні ролі: вони можуть бути різними в різних суспільствах, але те, що приписується жінкам, оцінюється як вторинне (другосортне). Соціальні норми змінюються з часом, проте гендерна асиметрія залишається. Можна сказати, що гендерна система – це соціально сконструйована система нерівності за статтю [4, с. 75]. Отже, гендер є одним із способів соціальної стратифікації суспільства, який у поєднанні з такими соціально-демографічними чинниками, як раса, національність, клас, вік, організовує систему соціальної ієрархії [7, с. 244].

А. В. Кириліна підкреслює, що важливу роль у розвитку і підтримці гендерної системи відіграє свідомість людей [13, с. 213]. Конструювання гендерної свідомості індивідів відбувається за допомогою поширення і підтримки соціальних і культурних стереотипів, норм і розпоряджень, за порушення яких суспільство карає людей (наприклад, ярлики «мужоподібна жінка» або «мужик, а поводиться як баба» досить важко сприймаються людьми і можуть викликати не лише стреси, але і різні види психічних розладів). Від народження людина стає об'єктом дії гендерної системи – в традиційних суспільствах здійснюються символічні статеві обряди, які розрізняються залежно від того, якої статі народилася дитина; колір одягу, колясок, набір іграшок новонародженого в багатьох суспільствах також визначені її статтю. Проведені О. І. Горошко дослідження показують, що новонароджених хлопчиків більше годують, але з дівчатками більше розмовляють [3, с. 354]. У процесі виховання сім'я (в особі батьків і рідних), система освіти (в особі вихователів дитячих установ і вчителів), культура в цілому (через книги і засоби масової інформації) упроваджують у свідомість дітей гендерні норми, формують певні правила поведінки і створюють уявлення про того, хто є «справжнім чоловіком» і якою має бути «справжня жінка». Згодом ці гендерні норми підтримуються за допомогою різних соціальних (наприклад, право) і культурних механізмів, наприклад, стереотипи в ЗМІ. Втілюючи в своїх діях очікування, пов'язані з їх гендерним статусом, індивіди на мікрорівні підтримують (конструюють) гендерні відмінності і, одночасно, побудовані на їх основі системи панування і владарювання [там же].

Диференціація понять *стать* і *гендер* означала вихід на новий теоретичний рівень осмислення соціальних процесів. Наприкінці 80-х років дослідники феміністів поступово переходять від критики патріархату і вивчення специфічного жіночого досвіду до аналізу гендерної системи. Жіночі дослідження [8, с. 63] поступово переростають в гендерні дослідження, де на перший план висувуються підходи, згідно з якими всі аспекти людського суспільства, культури і взаємин є гендерними. У сучасній науці гендерний підхід щодо аналізу соціальних і культурних процесів і явищ використовується дуже широко. У ході гендерних досліджень розглядається, які ролі, норми, цінності, риси вдачі надає суспільство жінкам і

чоловікам через системи соціалізації, розподіли праці, культурні цінності і символи, щоб збудувати традиційну гендерну асиметрію й ієрархію влади.

Відмінності між чоловічою і жіночою мовою виявляються на різних рівнях мови: у лексиці, у фонетиці, в граматиці. Крім того, наголошуються розбіжності і в тактиках ведення розмов. Вважається, що найчастіше гендерні відмінності виявляються на рівні лексики. Так, О. А. Земська, М. В. Китайгородська і Н. М. Розанова відзначають, що жінкам властиве вживання зменшувальних форм, особливо в розмові з дітьми і тваринами, використання приблизних визначень, тенденція до гіперболізованої експресії (особливо характерна при вираженні оцінних значень), висока концентрація емоційно-оцінних слів. Чоловікам – згрублість мови лексичними засобами, тенденція до точності номінації, вживання термінів, використання стилістично нейтральної оцінної лексики, експресивних, зазвичай стилістично понижених засобів, активне використання багажу професійних знань поза сферою професійного спілкування.

Також О. А. Земська, М. В. Китайгородська і Н. М. Розанова зазначають, що жінки широко вживають прикметники і прислівники, які виражають загальну позитивну оцінку, використовуючи при цьому експресивні синоніми загальнооцінного прикметника *хороший, добрий*. До таких типово жіночих оцінних слів належать позитивні оцінки – прикметники і відповідні прислівники: дивний, чарівний, прекрасний, чудовий [9].

За О. Есперсеном, жінки, в порівнянні з чоловіками, більш схильні до ефемізмів і менш – до лайок. Вони також консервативніші у вживанні мови [14, с. 53]. Результати дослідження Т. Би. Крюк, яке присвячене особливостям використання російської мови чоловіками і жінками, дозволяють передбачити, що словник чоловіків і жінок організований по-різному: у словнику жінок більше центральне ядро, яке широко використовується всіма жінками; у чоловіків цей центральний загальноновживаний шар лексики менший, зате вони краще володіють різними периферійними розділами словника, тому в мові чоловіків більше виявляється їх індивідуальність. Це пояснює той факт, що, коли потрібно написати необмежену кількість слів, жінки за один і той же час пишуть більше слів, але, в основному, це центральний загальноновживаний шар лексики; коли ж число необхідних слів обмежене, «лінгвістична прудкість» жінок вже не відіграє жодної ролі, а їх «лінгвістична обмеженість» виявляється з повною виразністю [15, с. 189–191].

Крім того, жінки вживають більше займенників, дієслів, часток, чим чоловіки; у жінок спостерігається тенденція до частішого вживання часток *не, ні*; жінки частіше використовують невизначені, розтягнуті в часі, емоційно насичені імена якості і стану, тоді як чоловіки віддають перевагу конкретним іменам якості, обмежені в часі імена стану; чоловіки вживають якісні прикметники, в основному, у вищому ступені порівняння; жінки, в порівнянні з чоловіками, більш схильні до вживання вигуків, найчастішим з яких є «ой»; типово жіночими є конструкції із займенниками *такий, так, який*, позначені як позитивною, так і негативною конотацією; жінки віддають перевагу використанню димінутивів для передачі багатогранного ставлення до світу, а чоловіки – при описі ситуацій з дітьми або близькими, а також при вказівці розмірів або об'ємів предмета; у мові чоловіків переважають раціоналістичні оцінки, тоді як оцінок з соціальної точки зору, емоційних та сенсорних менше; чоловіки виділяють частіше естетичну, ніж етичну сторону предмета або явища навколишньої дійсності [10; 11; 15].

Дослідження чоловічої і жіночої мови на рівні фонетики виявляють наявність як абсолютних вимовних особливостей в мові чоловіків і жінок, зумовлених

біологічно, так і вимовних відмінностей відносно конкретних фонетичних змінних.

Деякі російські лінгвісти відзначають, що жінкам, у порівнянні з чоловіками, властиві: вищий рівень частоти основного тону; всі частотні характеристики звуків зрушені в порівнянні з відповідними чоловічими вгору по осі частот в середньому на 17–20 %; ширший голосовий діапазон; здатність вільніше міняти голосовий регістр; широке використання ковзаючих низхідних і висхідних тонів, а також складних висхідних / низхідних або низхідних / висхідних тонів у межах одного наголошеного складу; менша гучність; придих; лабіалізація; назалізація. Жіночі і чоловічі голоси розрізняються різними характеристиками «мовного вібратору» – частотно-амплітудної модуляції в спектрі голосних звуків.

Крім того, особливості жіночої вимови найяскравіше виявляються в області вокалізму, а чоловічого – в сферах консонантизму: для багатьох чоловіків характерний менший розчин рота при вимові звуків, ніж для жінок, що призводить до утворення «вужчих» голосних, менш багатих по тембру; а велика насиченість консонанти чоловічої мови зумовлена тим, що для чоловіків характерна сильніша деформація голосних у потоці мови, їх кількісна і якісна редукція, випадання голосних.

При акцентному виділенні слів у фразі виявляються відмінності у фонетичному оформленні акцентно виділених слів: у жіночій мові широко представлене розтягування наголошеного голосного, в чоловічій – приголосного. Також вважається, що мова жінок консервативніша і краще зберігає регіональні риси. Жінки також частіше удаються до вираження своїх емоцій інтонацією, тоді як чоловіки вважають за краще використовувати лексичні засоби [8, с. 14].

Необхідність вивчення акустичних характеристик, наприклад, російської мови визначається як практичними, так і теоретичними потребами. По-перше, актуальною залишається проблема розробки систем акустичного розпізнавання і автоматичного синтезу звучної мови по тексту з тембральним звучанням жіночого голосу, хоча проблема автоматичного синтезу мови, яка звучить, по тексту з характеристиками чоловічого голосу може бути визнана на сьогоднішній день вирішеною. Необхідність створення автоматичного синтезу жіночого голосу пояснюється, зокрема, більшою стійкістю жіночого голосу до перешкод в порівнянні з чоловічим у низькочастотних шумах каналів зв'язку. По-друге, на сьогоднішній день клас чоловічих голосів є найбільш вивченим, на відміну від специфіки жіночих голосів, що представляє власне теоретичний інтерес [19, с. 56].

Стосовно синтаксичного рівня мови, за спостереженням О. Есперсена, жінки віддають перевагу еліптичним конструкціям і паратаксису, тоді як чоловіки – періодам і гіпотаксису, цьому О. Есперсен дає вищу оцінку і на цій підставі робить висновок про розумову перевагу чоловіків [14, с. 53].

Н. Л. Пушкарьова відзначає, що жінки частіше в порівнянні з чоловіками використовують інверсії, вживають окличні і питальні речення, для них характерні розгорнуті, детальні й експресивні речення і тексти. Окремі речення і тексти чоловіків лаконічні, предметні і менш динамічні [20, с. 32].

Дослідження писемного мовлення в цій же області, проведене О. І. Горошко, виявило, що чоловічій мові, при порівнянні її з жіночою, властиві такі особливості: чоловіки частіше використовують підрядний, а не сурядний зв'язок; рідше використовують неповні речення та еліптичні конструкції; зворотний порядок слів також менш властивий чоловічому писемному мовленню [18].

Також вважається, що жінки частіше за чоловіків використовують риторичні питання; частіше, ніж чоловіки, схильні удаватися до непрямих мовних стратегій [16].

На морфологічному рівні виділяють такі відмінності: жінки використовують більшу кількість зменшувально-пестливих суфіксів у порівнянні з чоловіками. Для чоловічого писемного мовлення характерні суфікси: *-к-, -ок-, -к-, -очк-*; пом'якшувальні прийоми в чоловічій мові уживаються, як правило, з метою ефемізації, при необхідності зменшення того, хто говорить, своїх якостей або, більш того, представлення себе незначною особою, а також у ситуаціях, коли перебільшуються достоїнства адресата [10; 11; 6].

Також гендерні відмінності стосуються і словникового складу, семантичних полів і асоціативних рядів. Внаслідок того, що жінка більше чоловіка зосереджена на своєму внутрішньому світі, в її словниковому запасі зустрічається і більше слів, які описують відчуття, емоції, вона частіше вживає дієслова, які передають емоційно-психологічний стан людини. За свідченням А. С. Кириліної, «встановлено, що жіноче асоціативне поле виглядає більш узагальненим і «гуманістичним» (природа, тварини, повсякденне життя), тоді як чоловіки асоціюють себе із спортом, полюванням, професійною і військовою сферами» [14, с. 56]. Також встановлено, що семантичні поля чоловіків і жінок при діалозі не збігаються, що пояснюється принциповою відмінністю в початкових глибинних і рідко усвідомлюваних прагненнях чоловіків і жінок, які вступають в контакт: «Для жінок мова служить засобом, який дозволяє завести друзів і підтримувати взаємини. Для чоловіка розмовляти – означає передавати факти» [5].

Стосовно чоловічих і жіночих тактик ведення розмови, жінка схильна частіше ставити питання, як правило, з метою будь-яким чином продовжити бесіду. Своєю незгодою з думкою співбесідника жінка частіше виражає мовчанням, а не відкритим словесним протестом. Засоби вербальної агресії їй неприйнятні, жінка вважає її направленою особисто проти себе і схильна переривати спілкування, чоловіки ж бачать у ній спосіб інтенсифікації бесіди. У жінок спостерігається ввічливіший характер реплік, хоча і напористіша мовна поведінка. Жінка в розмові, як правило, більше вибачається. Чоловік прагне домінувати в бесіді, керувати її розвитком, свої наміри виражає прямо, відверто, не використовуючи при цьому коректні і занадто ввічливі форми слів. Кількість реплік чоловіка в діалозі, як правило, більша і за тривалістю вони довші [2].

Цікаво зазначити, що дослідження з гендерних відмінностей у мові проводяться не лише на матеріалі текстів таких жанрів, як наукові і офіційно-ділові, але і на матеріалі художніх текстів, що дозволяє розглянути реалізацію гендера з нової точки зору: не лише як параметр, що відображає гендерну ідентичність автора, але і як параметр, що відображає основні тенденції гендерної диференціації мовних засобів, у тому випадку, якщо автор імітує мову протилежної статі. Очевидно, що для вирішення цього завдання авторові необхідно мати чіткий набір ознак чоловічої і жіночої мови, який можна перевірити. Адже щоб імітувати мовлення особи іншої статі, потрібно знати, які класифікаційні ознаки жіночої і чоловічої мови є помітними, такими, що часто зустрічаються і легко піддаються імітації, а яким ознакам наслідувати набагато складніше, що зумовлене глибинними процесами мовлення і не може бути заховане, замасковане. До поверхневих ознак чоловічої і жіночої мови відносять компетентний опис фрагментів дійсності, де традиційно головними є жінки: приготування їжі, орієнтація в проблемах моди, виховання, домашнє господарство, – або чоловіки: ремонт техніки, домашня праця за допомогою слюсарних і подібних інструментів, знання спортивних команд тощо.

Отже, ми бачимо, що поняття гендер позначає, по суті, і складний соціокультурний процес формування (конструювання) суспільством відмінностей в чоловічих і жіночих ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках, і сам результат – соціальний конструкт гендера. Важливими елементами створення ген-

дерних відмінностей є зіставлення «чоловічого» і «жіночого» і підпорядкування жіночого начала чоловічому началу.

Бібліографічні посилання

1. **Антология гендерных исследований** : сб. пер. / Е. И. Гапова, А. Р. Усманова. – Мн. : ПроPILEI, 2000. – 384 с.
2. **Горошко Е. И.** Гендерная проблематика в языкознании / Е. Горошко. – Режим доступа: <http://www.owl.ru/win/books/articles/goroshko.htm>.
3. **Горошко Е. И.** Особенности мужских и женских вербальных ассоциаций (Опыт качественной интерпретации) / Е. И. Горошко // Гендер: язык, культура, коммуникация : доклады Второй междунар. конф. «Гендер: язык, культура, коммуникация». – М., 2001. – 336 с.
4. **Грейдина Н. Л.** Гендерные роли в языке и речи / Н. Л. Грейдина // Форма, значение и функции единиц языка и речи. – Ч. 3. – Мн. : МГЛУ, 2004. – 149 с.
5. **Гречина Е. В.** Гендерный аспект функционального поля инициальности диалогической речи (на материале французского языка) / Е. В. Гречина. – Режим доступа: <http://mixport.ru>.
6. **Давыдкина Н. А.** Немножко о женской речи в художественной прозе / Н. А. Давыдкина // Русская словесность. – 2004. – № 7. – С. 63–66.
7. **Заботкина В. И.** Гендерная составляющая прагматической интерпретации знака / В. И. Заботкина // Гендер: язык, культура, коммуникация : доклады Третьей междунар. конф. «Гендер: язык, культура, коммуникация». – М., 2003. – 354 с.
8. **Земская Е. А.** Особенности мужской и женской речи в современном русском языке / Е. А. Земская, М. А. Китайгородская, Н. Н. Розанова // Русский язык в его функционировании : коммуникативно-прагматический аспект / [под ред. Е. А. Земской, Д. Н. Шмелева]. – М. : Наука, 1993. – 167 с.
9. **Земская Е. А.** Особенности мужской и женской речи // Русский язык и его функционирование / Е. А. Земская, М. В. Китайгородская, Н. Н. Розанова / [под ред. Е. А. Земской, Д. Н. Шмелева]. – М. : Наука, 1993. – С. 90–136.
10. **Кавинкина И. Н.** Диминутивы как маркеры языкового сознания мужчин и женщин / И. Н. Кавинкина // Словообразование и номинативная деривация в славянских языках : мат. VI Межд. научн. конф.: в 2-х ч. – Ч. 1. – Гродно, 1998. – С. 25–31.
11. **Кавинкина И. Н.** Проявление гендерного фактора в русском языке / И. Н. Кавинкина. – Режим доступа : <http://envila.by.iatp.org.ua/nfo/courses/conference99>.
12. **Кирилина А. В.** Гендер : лингвистические аспекты / А. В. Кирилина. – М. : Изд-во «Институт социологии РАН»; 1999. – 180 с.
13. **Кирилина А. В.** Гендерные исследования в отечественной лингвистике : проблемы, связанные с бурным развитием / А. В. Кирилина // Гендер: язык, культура, коммуникация : доклады Второй междунар. конф. «Гендер: язык, культура, коммуникация». – М., 2001. – 336 с.
14. **Кирилина А. В.** Развитие гендерных исследований в лингвистике / А. В. Кирилина // Филологические науки. – 1998. – № 2. – С. 51–58.
15. **Крючкова Т. Б.** Некоторые исследования особенностей использования русского языка мужчинами и женщинами / Т. Б. Крючкова // Проблемы психолингвистики. – М., 1975. – С. 186–199.
16. **Лисенкова О. А.** Синтаксическая транспозиция в мужской и женской аффективной речи (на материале англ. яз.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / О. А. Лисенкова. – Нижний Новгород, 2007. – 20 с.
17. **Серова И. Г.** Гендер как аспект конструирования социальной реальности / И. Г. Серова // Междунар. конгресс по когнитивной лингвистике. – Тамбов, 2006. – 509 с.
18. **Словарь гендерных терминов.** – Режим доступа : <http://www.owl.ru/gender/283.htm>.
19. **Потапов В. В.** Язык женщин и мужчин: фонетическая дифференциация / В. В. Потапов // Известия АН. Сер. лит. и яз. – 1997. – Т. 56. – № 3. – С. 52–62.

20. **Пушкарева Н. Л.** Гендерная лингвистика и исторические науки / Н. Л. Пушкарева // Этнографическое обозрение. – 2001. – № 2. – С. 31–40.

Надійшла до редколегії 24.01.11

УДК 811.161.1'42

Е. К. Куварова

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ МАРКИРОВКИ ПИСЬМА КАК ПОСЛАНИЯ И ДОКУМЕНТА

Розглянуто проблему визначення листа як послання, поставлено питання щодо виділення диференціальних ознак епістолярного тексту. Названо основні формальні параметри, які маркують лист як документ.

Ключові слова: лист, послання, епістола, епістолярний текст, листування.

Рассмотрена проблема определения письма как послания, поставлен вопрос о выделении дифференциальных признаков эпистолярного текста. Названы основные формальные параметры, маркирующие письмо как документ.

Ключевые слова: письмо, послание, эпистола, эпистолярный текст, переписка.

The problem of determination of letter as message is considered, a question about extraction of differential features of epistolary text is put. Basic formal parameters, marking a letter as document, are adopted.

Key words: letter, message, epistola, epistolary text, correspondence.

Письмо как средство коммуникации существует, по-видимому, практически столько же, сколько существует письменность, а значит, и письменная форма общения людей. Переписка между людьми возникала в самых разных культурах, и древнейшие письма, по мнению историка В. А. Сметанина, могли быть написаны ещё 2400–2200 лет до н. э. Из самых же ранних сохранившихся и дошедших до нас писем античности известны письма Исократу, Платону, Аристотелю [27, с. 7]. Нужно отметить, что ещё в античности начала складываться и теория эпистолярного стиля, были выделены типы писем, давались рекомендации по их написанию [1]. Так, древнегреческий ритор и философ Деметрий определял письмо как «сжатое выражение дружеского расположения и рассказ о простых вещах простыми словами» [10, с. 274]. Апеллируя к авторитету Аристотеля, Деметрий полагал, что письма отличаются от других текстов прежде всего своей тематикой: ни софизмы, например, ни рассуждения о природе не могут быть предметом письма. В отношении писем Деметрий как раз и использовал термин «эпистолярный стиль», указывая, что он существует в двух разновидностях: изящный и простой, – а выбор между ними следует осуществлять в зависимости от того, какому именно лицу письмо обращено. В античную эпоху было отмечено и то, что письмо сопоставимо с репликой диалога, поэтому обычно рекомендовалось писать письма тем же слогом, что и диалоги. Отчасти соглашаясь с этой мыслью, Деметрий подчёркивает, что письмо составляется заранее и поэтому требует более тщательной отделки, чем диалог [10, с. 273]. Древнегреческие теоретики стиля отметили ещё один признак, который, по их мнению, отличает собственно письмо от других видов письменной речи, – его свойство отражать и запечатлеть характер пишущего.